

УДК 378.637.033

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВНЗ

Ірина Біла

*ВП “Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”
вул. Героїв Сталінграду, 21, 93108 Лисичанськ, Україна*

Проаналізовано особливість підготовки майбутніх учителів до екологічного виховання учнів, розглянуто багаторівневу систему підготовки фахівців.

Ключові слова: екологічна підготовка, екологічне виховання, екологічна освіта, екологічна культура.

Важливу роль у розв’язанні завдань екологічного виховання школярів відіграє вчитель, від якою значною мірою залежить успішність екологічних досягнень у суспільстві, а найголовніше – рівень екологічної вихованості школярів, а згодом і стан навколишнього природного середовища нашої країни.

Прогресивність сучасної шкільної освіти залежить від рівня професійної підготовки майбутнього вчителя. Зростання загального професіоналізму педагогів перебуває в прямій залежності від якості підготовленості їх до екологічного виховання школярів. Як зазначає в своїй праці Г. І. Кушникова, посилаючись на американських фахівців Бьюза і Д. Смолвуда, “чим краще підготовлений вчитель, тим більше він може вплинути на формування екологічного свідомості, поведінки і ставлення школярів до навколишнього середовища” [1, с. 42].

На сучасному етапі відбувається своєрідна концептуальна переорієнтація в теорії та практиці педагогічної освіти, на першому плані завдання формування та розвитку особистості вчителя, який має творчу індивідуальність. Головними шляхами формування творчої культури майбутнього освітянина, на думку Т. В. Іванової, можуть бути “активне застосування у навчальному процесі різних форм і методів стимулювання творчості та формування у студента педвузу потреби постійно самовдосконалюватися та виховувати творчі якості особистості”. Н. Ветлугіна, С. Гончаренко, М. Дуденко, Є. Ігнат’єв, Г. Костюк, В. Моляко, Г. Тарасенко, Б. Теплов вважають творчий чинник домінуючим орієнтиром у розв’язанні проблем виховання [3].

На нашу думку, творчий пошук ведеться на високому рівні пізнавальної, практичної ініціативи, активності та емоційного настрою, що створює сприятливі передумови для розвитку високих моральних якостей особистості.

Значний внесок у вирішення проблем екологічної освіти в загальноосвітній школі зробили Г. Волошина, Л. Іщенко, І. Костицька, С. Карпєєва, Г. Марочко, Д. Мельник, Л. Немець, В. Назаренко, Р. Науменко, З. Плохій, Г. Пустовіт, Л. Салєєва, Т. Тарасова, В. Червонецький, Н. Щоткіна.

Проблемі екологічної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу В. Ясвін, І. Зверєв, І. Павленко, І. Матрусов.

Ми намагатимемось проаналізувати особливості підготовки майбутніх учителів, розкрити багаторівневу систему підготовки фахівців, обґрунтувати необхідність формування екологічної культури майбутнього вчителя у вищому навчальному закладі.

Сьогодні актуальною стає проблема впровадження в систему екологічного освіти багаторівневої системи підготовки фахівців. Ми пропонуємо такі рівні підготовки:

1. Універсальний – підготовка професіоналів, що володіють обширними теоретичними знаннями, здатних синтезувати різнопланову, міжгалузеву інформацію і створювати об'єктивні прогностичні моделі перспектив взаємодії природного і культурного середовища і таких, які володіють спеціалізованими методами моніторингу й управління щодо взаємодії з навколишнім середовищем;
2. Педагогічний – підготовка професійних педагогів, що володіють достатнім теоретичним і науково-практичним матеріалом, орієнтованих на виконання освітніх функцій, що володіють дидактичними і методичними вміннями і навиками викладання в умовах безперервної освіти;
3. Екологічно-спрямований – підготовка фахівців, здатних провести детальний розгляд питань у певній галузі практичної діяльності, одержуючи класичну базову освіту в умовах університету;
4. Післядипломний рівень – орієнтований на конкретні професії з метою здобуття знань і навиків, які допоможуть людям знайти роботу і брати участь в екологічній діяльності, розвиток творчого потенціалу, підготовка професіонала-дослідника;
5. Рівень самоосвіти, спрямований на освіту населення як безпосередніх споживачів природного середовища, яке здійснюють фахівці перших чотирьох рівнів. Можливі різні форми самоосвіти: робота в методичних об'єднаннях, участь у семінарах та науково-

практичних конференціях, впровадження досягнень науки та передової практики.

Введення багаторівневої підготовки (вимога постійного поглиблення і розширень обсягу знань може бути досягнута тільки на педагогічній базі) має в своїй підставі концепцію безперервної освіти.

Екологічна освіта нерозривно пов'язана з екологічним вихованням. Екологічну освіту розглядають як цілеспрямоване формування у людей будь-якого віку екологічного мислення, необхідних для екологічних, моральних, правових поглядів на природу і місця в ній людини, активної життєвої позиції щодо раціонального використання і перетворення навколишнього середовища [2, с. 27]. Якщо екологічна освіта пов'язана головно з дією на сферу раціонального мислення майбутніх педагогів, що є основою формування світоглядних поглядів, принципів і позицій, його зміст визначається такими категоріями, як свідомість – мислення – знання – діяльність, то в основі екологічного виховання наявна інша система цінностей: відношення – поведінка – відповідальність, тобто обіг з емоційним світом особистості, формування гуманістичного світовідчуження. Відповідно до цих особливостей по-новому будують відношення між екологічним вихованням і екологічною освітою в навчально-виховному процесі. Цілі виховання стають і цілями освіти, що відображає загальні методологічні підстави і загальні принципи. Внаслідок цього процеси екологічної освіти й екологічного виховання ми розглядаємо в діалектичній єдності, як вплив соціальної інформації, виховних зусиль відбувається одночасно по двох каналах, по двох рівнях – і раціональному, і емоційному. Такий підхід вимагає дотримання логічного взаємозв'язку виховної роботи з освітніми програмами, забезпечення взаємодії змісту навчального процесу з діяльністю майбутнього педагога у вільний час, створення можливості розв'язання виховних завдань у процесі вивчення основ екології.

Кінцевою метою екологічної освіти і виховання є формування екологічної культури особистості, яка, за визначенням Б. Т. Лихачова, є “органічною єдністю екологічно розвиненої свідомості, емоційно-психічних станів і науково-обґрунтованої вольової утилітарно-практичної діяльності” [2, с. 16].

Отже, розвиток екологічної культури особистості в системі екологічної освіти стає головною метою. Відповідно до зазначених рівнів підготовки фахівців можемо виділити модель екологічної професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів:

- нагромадження теоретичних екологічних знань, які дадуть можливість перевести абстрактні знання у знання мислено-конкретні й конкретно-дійові, застосувати на практиці;

- формування екологічного мислення передбачає сприйняття певних екологічних світоглядних принципів, які спираються на ціннісні природоохоронні орієнтири, моральні та етичні норми поведінки в природі, естетичні ідеали своєї епохи;
- виховання екологічної свідомості, яка охоплює розуміння домінування
- природних благ над створеними людьми матеріальними благами, економічне ставлення до природних ресурсів, добровільне підпорядкування особистих інтересів загальнонаціональним;
- формування екологічного світогляду як засобу визначення позиції людини щодо соціальної, екологічної, науково-теоретичної, філософської, моральної та естетичної орієнтації в перебігу подій;
- набуття майстерності, яка виявляється високим рівнем самовіддачі вчителя, широким екологічним кругозором, великим обсягом екологічних знань, інтересів;
- здатність до самоосвіти, саморозвитку, самопізнання своєї індивідуальності, творчого потенціалу, готовності до інноваційної діяльності, зокрема в галузі екології;
- забезпечення гармонійного поєднання екологічного світогляду та здатності до самоосвіти, творчості, інноваційної діяльності з метою становлення екологічної культури вчителя як духовної, інтелектуальної, емоційної і фізичної готовності до фундаментального оволодіння обраною системою основ наук, екологічною і педагогічною культурою, дидактичною і виховною технологією;
- формування екологічного професіоналізму вчителя, тобто достатній для творчого розв'язання завдань професійної діяльності рівень розвитку екокультури і самосвідомості [3, с. 15]. Екологічна освіта – неперервний процес навчання, виховання та розвитку, який спрямований на формування системи знань, умінь, моральних взаємин, які забезпечують екологічну відповідальність людини за покращення навколишнього середовища.

Підсумовуючи, можна зазначити, що на кожному рівні реалізуються вищезазначені компоненти в аспекті багаторівневої підготовки фахівців, які вимагають від майбутнього вчителя дбайливого, бережливого ставлення до природи як національного суспільного багатства, вміння передбачати наслідки своєї поведінки, а також дії інших людей, спиратися на глибоко наукові знання під час вибору рішень стосовно природи у процесі своєї трудової діяльності, від чого значною мірою залежатиме майбутнє людства. Ставлення майбутнього вчителя до природи свідчить про рівень його культури, його позицію як громадянина незалежної України.

Майбутній учитель є носієм екологічної культури для дітей, тому він повинен бути обізнаним із сучасними екологічними проблемами, мати розвинену мотиваційну сферу спілкування з природою, володіти конкретною технологією екологічної освіти. З огляду на це необхідно акцентувати на екологічних аспектах під час викладання різних навчальних дисциплін; розробити і ввести в загальноосвітніх школах, середніх спеціальних і вищих навчальних закладах програми екологічного виховання і навчання, що охоплює теоретичну і практичну підготовку учнів; потрібно ширше висвітлювати духовно-етичні та естетичні проблеми екології; вводити в екологічну освіту результати тих наукових досліджень стосовно навколишнього середовища, які пов'язані з регіонально-галузевою особливістю.

1. *Владимиров Н. П.* Формирование готовности будущих учителей к экологическому воспитанию школьников: Дис. ... канд. пед. наук.: спец. 13.00.08. М., 2005.
2. *Дейниченко Л. М.* Основні етапи становлення і розвитку формування екологічної культури майбутнього вчителя у вищих педагогічних закладах України // Гуманізація навчального процесу: Наук.-метод. зб. Слов'янськ, 2002. С. 12–18.
3. *Лиджиева М. А.* Формирование экологического сознания будущего учителя начальных классов на основе этнокультурных традиций: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Элиста, 2005.
4. *Совгіра С. В.* Підготовка майбутнього вчителя до екологічного виховання старшокласників: Автореф. дис. ... канд. пед. наук.: спец. 13.00.01. К., 1998.

PECULIARITIES OF PROSPECTIVE TEACHER TRAINING IN THE SYSTEM OF ECOLOGICAL EDUCATION AT HIGHER SCHOOL

Iryna Bila

*Lysychans'k Pedagogical College
Taras Shevchenko National University of Luhans'k
Heroyi Stalingrada Str., 21, UA-93108 Lysychans'k, Ukraine*

The article is devoted to the issue of prospective teacher's training for ecological education of their pupils. It describes the multilevel system of teacher professional training.

Key words: ecological training, ecological education, ecological culture.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ В СИСТЕМЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВУЗОВ

Ирина Биля

*ВП “Лисичанский педагогический колледж”
Луганского национального университета имени Тараса Шевченко
ул. Героев Сталинграда, 21, 93108 Лисичанск, Украина*

Проанализирована особенность подготовки будущих учителей к экологическому образованию учащихся, рассмотрена многоуровневая система подготовки специалистов.

Ключевые слова: экологическая подготовка, экологическое воспитание, экологическое образование, экологическая культура

Стаття надійшла до редколегії 11.06.2008

Прийнята до друку 09.10.2008